

KTH
Rektor
100 44 Stockholm

Teresa Edelman
BESLUT

2006-04-05
Reg.nr 31-3358-05

Forskarutbildning vid Kungl. Tekniska högskolan (KTH), Skolan för datavetenskap och kommunikation

Dnr: 930-2005-1036, dossnr: 69

Anmälan

N N har i anmälan till Högskoleverket gjort gällande att hon som enda doktorand på sin institution, Skolan för datavetenskap och kommunikation, tidigare NADA, för andra gången fått indragen finansiering och förutsätts stämpla för andra gången för att avsluta sin nästan färdiga avhandling. Hon har även gjort gällande att hon fått undermålig handledning och nekats byte av handledare samt nekats eller försvårats tillgång till arbetsplats och dator. Hon har anfört i huvudsak följande.

Hon har fått 3 år och 11 månader för att skriva licentiat- och doktorsavhandling. För att skriva färdigt doktorsavhandling saknas fyra månader, men hon fick avslag på sin begäran om förlängning. Hennes invändning är att man på KTH inte vägt in en rad omständigheter som har försvårat hennes arbete. Bl.a. blev hon nekad att byta handledare i februari 2003. Ingen av hennes kollegor har behövt stämpla för att färdigställa licentiat- eller doktorsavhandling, inte heller har de behövt kontakta personalchefer och andra på KTH för att ”bevisa” att de velat fortsätta med doktorsavhandling efter sin licentiatavhandling. Inte heller har de andra doktoranderna med humanistisk bakgrund behövt skriva licentiatavhandling som del av disputation, vilket tagit mycket extra tid i anspråk.

N N har gjort följande redogörelse av vad som har hänt.

Perioden fram till licentiatuppsats

År 1999 blev hon tillfrågad av en professor vid KTH (senare hennes huvudhandledare) om hon kunde genomföra etnografiska studier inom ramen för det Europeiska projektet eRENA. I slutet av 1999 blev hon av samma professor ombedd att söka som doktorand till NADA och skriva om arbetet inom eRENA. Hon blev antagen till forskarutbildningen den 28 februari 2000 som en av de första kvinnliga doktoranderna med humanistisk bakgrund som antogs på Centrum för användarcentrerad forskning och IT-design (CID), NADA. I september samma år avslutades eRENA. Den ovannämnda professorn var huvudhandledare och en annan person som hade en halvtidsprofessur på CID och deltog i eRENA var bihandledare. Under eRENA-perioden förekom ingen

handledning och knappt någon genomgång av projektet. Under 2000/01 träffade hon bihandledaren ett par gånger för handledning och varje gång skulle hon ändra om i materialet. Efter 1 år och 3 månader kom besked att inga pengar fanns för en fortsatt anställning och att hon måste börja stämpla och söka jobb. Hon fick behålla sin sittplats och låna en dator. Huvudhandledaren tyckte att hon skulle skriva en lic. i stället för doktorsavhandling till att börja med. Hon fick aldrig egen dator och inte heller en kamera trots att hon var i behov av dessa verktyg för sitt forskningsarbete. Andra doktorander prioriterades vad gäller tillgång till kamera och dator vilket haft negativa konsekvenser för hennes möjligheter att dokumentera sin forskning. Det var mycket frustrerande att ha blivit ombedd att utföra ett jobb, men ständigt känna sig hindrad att genomföra det på ett professionellt sätt.

Hon stämplade under hösten 2001 och tog de ströjobb hon erbjöds. Eftersom hennes bihandledare inte fanns på plats tog hon kontakt med andra personer för att få någon form av diskussionspartner. Hon försökte få någon finansiering för att kunna avsluta sin licentiatavhandling. Att söka arbete och samtidigt skriva på sin uppsats var både besvärligt och olagligt. Först under 2002 fick hon på nåder tre månaders anställning under februari – april för att skriva klart och presentera avhandlingen. Hennes arbetssituation var dock näst intill ohållbar med störande arbetsmiljö och obefintlig handledning. I mars 2002 drabbades hon av en allvarlig falloolycka och blev sjukskriven under en längre tid. Lic-presentationen sköts upp på grund av en månads sjukskrivning och ägde rum den 30 maj 2002.

Perioden efter licentiatuppsatsen

Hon hade redan tidigare fått veta att det inte kunde bli aktuellt att fortsätta doktorera eftersom huvudhandledaren inte ansåg att han hade medel att finansiera henne. Efter flera samtal med olika befattningshavare på KTH och efter det att hon lade fram en idé om ett eget projekt fick hon besked att hon skulle få två års doktorandtjänst från och med den 1 december 2002. Den nya perioden inleddes med att hennes arbetsplats tilldelades en kollegas fru och det tog närmare tre månader innan arbetsplats och dator ordnades. Mellan december 2002 och februari 2003 hörde hon ingenstans, hade ingen sittplats eller dator och fick arbeta helt på egen hand. På grund av alla dessa problem ville hon i februari 2003 byta ut huvudhandledaren men fick avslag av prefekten. Trots dessa motgångar blev spelet *Ghost in the Cave*, som hon tagit initiativ till och skapat tillsammans med TMH, en succé och har gett KTH en del bra press.

Under år 2004 drabbades hon av datorkrasch vid två tillfällen. Efter samtal med en utbildningsansvarig fick hon förslaget att föra in specifika önskemål i individuella studieplanen. Trots detta nekades hon teoribyte. Hon fick dock en ny handledare. Efter ett möte i oktober fick hon finansiering i fem månader till, vilket förmodligen ansågs kompensera de sex månader som saknades för licentiatavhandling. Under år 2005 var hon sjukskriven i sammanlagt fem veckor. Under maj - juni genomfördes en förhandling mellan facket och KTH om fortsatt anställning ett par månader för att hon skulle kunna

avsluta sitt avhandlingsarbete. Det blev dock avslag från KTH:s sida. Hon sade då upp sin forskarplats för att kunna stämpla.

Utredning

Yttrande från KTH

Högskoleverket har remitterat N Ns anmälan till KTH för yttrande. Högskoleverket har vidare begärt kopior av antagningsbesked, beslut om anställning som doktorand eller om andra finansieringsformer, den individuella studieplanen med aktuella uppföljningar samt eventuella lokala riktlinjer om forskarutbildning, finansiering, anställning som doktorand och andra handlingar som kan vara relevanta i ärendet.

KTH har anfört i huvudsak följande.

Perioden fram till licentiatuppsatsen

N N antogs till forskarutbildningen den 15 februari 2000. Av ansökan om antagning framgår att avsedd examen är doktorsexamen. Vid antagningen tillgodosågs 46 p från tidigare forskarstudier vid annat universitet, vilket motsvarar 1 läsår och 6 veckors heltidsstudier. Den nominella studietiden fram till avsedd examen är då 2 läsår och 34 veckor.

Enligt ett tillägg till ansökan framgår att N N skulle bli klar med en licentiatavhandling under det kommande året. Studiefinansieringen var säkrad t o m augusti 2000 och den tilltänkte huvudhandledaren garanterade under visst villkor den fortsatta finansieringen. N N anställdes på 80 % under perioderna 1999-12-01 – 2000-08-31, 2000-11-01 – 12-31 och på 100 % 2000-09-01 – 10-31 och 2001-01-01 – 06-30. Under vårterminen 2000 var studieaktiviteten 20 % och under höstterminen 80 % samt under vårterminen 2001 80 %. Eftersom individuell studieplan inte finns upprättad för aktuell period är det omöjligt att närmare klargöra vilka prestationskrav som ålegat N N. Någon licentiatavhandling presenterades aldrig.

Under perioden 2001-07-01 – 2002-01-31 saknar N N studiefinansiering från KTH och har ingen studieaktivitet rapporterad i Ladok höstterminen 2001. Den första individuella studieplanen är daterad 2001-11-05. Av studieplanen framgår bl. a. att licentiatseminarium är planerat till den 15 januari 2002, disputation till den 15 juni 2003 och att kurskraven för doktorsexamen skall vara slutförda den 31 juni 2002. I planen anges även vilka kurser som avses och att en artikel skall vara färdigställd i februari. N N gavs studiefinansiering under perioderna 2002-02-01- 04-30 på 100 % och 2002-05-01–06-30 på 50 %. Licentiatseminariet ägde rum den 31 maj 2002. Under studietiden var N N sjukskriven på 100 % perioden 2002-03-18 – 04-12 efter en fallolycka på väg från KTH.

Perioden efter licentiatuppsatsen

Efter uppehåll under sommaren 2002 återoppar N N sin rätt till fortsatta forskarstudier. I oktober hölls överläggningar med N N, jämställdhetshandläggaren, prefekten och

huvudhandledaren samt en doktorandrepresentant. N N ges fortsatt studiefinansiering genom förordnande på anställning som doktorand för perioden 2002-12-01 – 2003-11-30.

I samband med detta upprättas en ny individuell studieplan, i vilken kurser och preciserade delmoment i avhandlingsarbetet som skall slutföras under 2003 anges. Några av de i planen upptagna kurserna skulle ha slutförts enligt tidigare studieplan. N N har i sin anmälan till Högskoleverket uppgivit att hon först 3 mån efter återanställningen tillhandahålls arbetsplats och dator. Enligt prefekten fanns dock under aktuell period arbetsplats och tillgång till dator för N N. Via e-post begär N N byte av huvudhandledare i slutet av februari 2003, dvs. ca 3 månader efter det att hon återupptagit studierna med den tidigare huvudhandledaren och två nya biträdande handledare. Begäran avslås med motiveringen att den av N N föreslagna personen vid tidpunkten inte uppfyllde de kompetenskrav som rimligen bör ställas på en huvudhandledare. Först sommaren 2004 undertecknade N N handlingen om handledarbyte genom vilken en av de biträdande handledarna utsågs till huvudhandledare.

Av uppföljningen av studierna och den justerade individuella studieplanen daterad 2003-11-05 framgår att vissa prestationskrav i den tidigare studieplanen inte slutförts. Planerat datum för diskussionsseminarium av avhandlingsmanuskript är enligt planen 15 maj 2004 och för disputation 30 oktober 2004. Förordnandet på anställningen som doktorand förlängs t o m den 31 maj 2004 för att senare förlängas ytterligare två gånger fram t o m den 31 oktober 2004. N N meddelas att förordnandet därefter inte skulle förnyas. På begäran av N N hölls överläggningar med prefekten, N N, personalkonsulten från FeelGood och en doktorandrepresentant. Studiefinansiering gavs genom förnyad anställning som doktorand för 2 månader med möjlighet till förlängning med 2 månader i taget under vissa specificerade villkor dock längst till den 30 april 2005. Den individuella studieplanen reviderades vid tillfället.

Ett diskussionsseminarium, som grundar sig på avhandlingsmanuskriptet, hölls den 20 december 2004 enligt planen och förordnandet på anställningen som doktorand förlängdes i 2 månader. På grund av en kortare sjukskrivning anhöll N N om att få senarelägga inlämningen av avhandlingen till vecka 11-12 i mars istället för som planerat den 28 februari 2005, vilket beviljades. Den 21 februari uppger N N i e-postmeddelande att allt är ok. Förordnandet förlängs med 2 månader. Den 30 april 2005 har N N ännu inte lämnat in ett komplett avhandlingsmanuskript.

N N har enligt Ladok-utdrag en total studietid vid KTH på 3 läsår och 36 veckor (omräknat till heltidsstudier), dvs. ca 3 år och 9 månader och har haft studiefinansiering från KTH i sammanlagt 4 år och 4 månader.

Under 2005 har totalt fyra överläggningar mellan SACOs lokalförening och KTH rörande N Ns situation i sin forskarutbildning hållits. Den senaste hölls den 24 oktober och slutade i oenighet. KTH har vid förhandlingarna framhållit att N N har erbjudits handledning och övriga resurser i sedvanlig omfattning samt erhållit studiefinansiering i sådan omfattning att KTH inte är beredd att svara för ytterligare finansiering av hennes

forskarstudier. Enligt KTH:s mening har N N inte visat sådan förmåga att tillgodogöra sig forskarutbildningen som krävs för förlängning av förordnande på anställning som doktorand.

N N har i anmälan till Högskoleverket gjort gällande bl. a. att det är brister hos KTH som ligger till grund för att hon inte kunnat avsluta studierna inom den tid hon hittills haft studiefinansiering och att hon motarbetats och diskriminerats i förhållande till övriga doktorander vid institutionen. KTH anser att N N getts tillräcklig tid för forskarstudier och att resurser ställts till förfogande i sådan omfattning och av sådan art och kvalitet att förutsättningar funnits för att kunna slutföra studierna. KTH bedömer att de formella brister som handläggningen av de individuella studieplanerna uppvisar inte är av den arten att de påverkat N Ns studier.

Till KTH:s svar har fogats de av Högskoleverket begärda kopiorna av handlingar.

N Ns kommentarer

N N har fått tillfälle att yttra sig över vad KTH anfört och uppgett bl.a. följande.

KTH fokuserar enbart på tidsaspekter och bortser från hennes situation som kvinnlig doktorand med humanistisk bakgrund med behov av förberedande utbildning. Vidare talade KTH inte med henne innan beslut på avslag om fortsatt finansiering efter licentiatexamen hade tagits. Den tidsplan hon hade fått var orimlig. Spelforskning är något helt nytt och kräver en hel del pionjärbete, vilket i sin tur kräver extra tid. Trots den knappa tiden har hon ändå skrivit flera vetenskapliga artiklar som fått positiva omnämmanden av reviewers. Vidare är hon huvudförfattare/övergripande designer av spelkonceptet till Ghost in the Cave och initiativtagare till spelet. Hon såg till att spelet visades i flera offentliga sammanhang. Spelet är numera internationellt känt och finns med på ett antal webbsidor.

Hon hade kunnat presentera en sammanläggningsavhandling men blev avrättad av handledarna. Avhandlingen skrev hon om helt till diskussionsseminarium i december 2004. Mot handledarens inrådan gick hon tillbaka till sitt ursprungliga koncept vilket fick klart godkänt av diskussionsledaren, som ansåg att det skulle behövas ytterligare ett år för att skriva på avhandlingen, eftersom det handlade om ett så omfattande projekt.

Efter det att hon fått avslag på studiefinansiering för maj och juni 2005 meddelade hon att hon måste börja stämpla. För att kunna få ersättning från a-kassa blev hon tvungen att skriva på ett intyg att hon avsäger sig sin forskarplats. Hennes handledare tog i augusti kontakt med henne och tyckte att det var viktigt att hon blir klar med sin avhandling så snart som möjligt. Eftersom hon inte längre är inskriven vid KTH vet hon inte vad som gäller och om det är tänkt att hon skall disputera eller inte. För övrigt har KTH fortfarande inte skrivit in de poäng i Ladok hon har rätt till.

N Ns kommentarer har överlämnats till KTH för kännedom.

Högskoleverkets bedömning

Inom sin tillsynsverksamhet har Högskoleverket till uppgift att kontrollera om universitet och högskolor följer författningar som gäller för verksamheten inom högskoleområdet. Verket kan dock inte överpröva lärosätenas beslut eller ha synpunkter på utbildningens innehåll.

I 9 kap. högskoleförordningen (1993:100) finns bestämmelser om tillträde till forskarutbildning. Där anges bl.a. att till forskarutbildning får endast antas så många doktorander som kan erbjudas handledning och godtagbara studievillkor i övrigt och som har studiefinansiering. En av studiefinansieringsformerna är anställning som doktorand. Bestämmelserna om anställning som doktorand finns i 5 kap. högskoleförordningen. Det finns dock ingen bestämmelse som reglerar någon absolut rätt till studiefinansiering under forskarutbildningen. I 8 kap. högskoleförordningen finns bestämmelser om rätten till handledning och till byte av handledare samt om individuell studieplan. Enligt 8 kap. 8 § högskoleförordningen skall den individuella studieplanen innehålla en tidsplan för doktoranders forskarutbildning, en beskrivning av de åtaganden som doktoranden och fakultetsnämnden har under utbildningstiden samt vad som i övrigt behövs för att utbildningen hela tiden skall kunna bedrivas på ett effektivt sätt. Av 8 kap. 2 § högskoleförordningen framgår bl.a. att forskarutbildning skall omfatta 160 poäng för doktorsexamen och 80 poäng för licentiatexamen.

N N har gjort gällande att den handledning, de studievillkor och den studiefinansiering hon erbjudits av KTH har varit så bristfälliga att hon inte kunnat avsluta sin forskarutbildning.

Av utredningen framgår att N N antogs till forskarutbildningen den 15 februari 2000. Enligt ett tillägg till ansökan fanns studiefinansiering t.o.m. augusti 2000 genom det europeiska forskningsprojektet eRENA. Huvudhandledaren sade sig vara garant för N Ns fortsatta finansiering. I tillägget angavs också att ansökan om medel för ett nytt EU-projekt skrevs och att N N planerade att bli klar med sin licentiatavhandling under det kommande året.

N N hade under den första perioden kortare anställningar vid KTH men finansieringen upphörde den 1 juli 2001. Hon hade ingen finansiering från KTH fram till den 31 januari 2002. En individuell studieplan upprättades först den 5 november 2001. Licentiatseminarium planerades då till den 15 januari 2002 och disputation till den 15 juni 2003. Hon gavs olika grader av studiefinansiering under perioden 2002-02-01 – 06-30. Licentiatseminariet ägde rum den 31 maj 2002.

Det kan konstateras att under perioden den 15 februari 2000 – den 4 november 2001 uppvisade hanteringen av N Ns forskarutbildning brister, främst med hänsyn till att någon individuell studieplan inte upprättades och att man följaktligen inte kunde klarlägga vilka prestationskrav som ålegat N N och vilka åtaganden som fakultetsnämnden hade gentemot henne.

Även under senare delen av utbildningen har N N hävdat att hon saknat förutsättningar för att bli klar med sin avhandling på grund av dålig tillgång till rum och dator, dålig handledning samt institutionens vägran att genomföra handledarbyte.

Beträffande byte av handledare gör Högskoleverket följande bedömning.
Enligt 8 kap. 9 § högskoleförordningen skall en doktorand som begär det få byta handledare.

Överklagandenämnden för högskolan (ÖNH) har i sitt beslut 2006-03-17, reg.nr 451-462-05, anfört bl.a. följande beträffande rätten att byta handledare.

Aktuell bestämmelse i högskoleförordningen (8 kap. 9 §) ger visserligen intryck av en ovillkorlig rätt för doktoranden till byte av handledare. Universitetet har också en grundläggande skyldighet och huvudansvaret att utse handledare åt en doktorand. (...) Någon rätt för doktoranden att efter eget gottfinnande välja handledare kan dock inte anses föreligga. Rätten att byta handledare är i praktiken också underkastad de begränsningar som följer av det forskarutbildningsämne som doktoranden är antagen till, tillgången till kompetent personal och andra faktiska förhållanden.

Högskoleverket delar ÖNH:s uppfattning. Det har framgått av ärendet att den av N N föreslagna handledaren, vid det tillfället, inte haft den rätta kompetensen för att bli huvudhandledare. Mot denna bakgrund saknas anledning att ifrågasätta institutionens beslut att inte medge bytet.

I övrigt har det inte framkommit annat än att det under den senare delen av N Ns utbildning har upprättats individuella studieplaner som har följts upp. Studieplanerna har innehållit tidsplaner och N Ns samt institutionens åtaganden, även om beskrivningen inte alltid varit så uttömmande som man skulle kunna önska. Det har vidare framgått att N N har, efter licentiatuppsatsen, fått studiefinansiering för återstående utbildningstid under ca 2 år och 5 månader. I ärendet finns det motstridiga uppfattningar om huruvida N N har fått handledning och tillgång till arbetsrum och dator i erforderlig utsträckning. Utifrån utredningen i ärendet och mot bakgrund av gällande bestämmelser gör Högskoleverket den bedömningen att KTH sammantaget gjort vad som ankommer på lärosätet för att åtgärda de initiala bristerna och hantera N Ns fortsatta forskarutbildning på ett godtagbart sätt.

Beträffande N Ns avsägelse av sin forskarutbildningsplats och hennes möjligheter att avsluta sina studier ankommer det i första hand på KTH att ta ställning till denna situation.

På Högskoleverket vägnar

Christian Sjöstrand
Tf. Avdelningschef

Teresa Edelman
Verksjurist

Kopia för kännedom till

N N